Presuspozițiile infernului

Scris de Ninel Ganea
Joi, 12 Mai 2016 07:35

Un semn clar al unei patologii spirituale și politice îl reprezintă dorința de a schimba întregul sistem. Nici mai mult, nici mai puțin. Boala asta, care de multe ori se confundă cu o febră revoluționară, se poate întâlni cu precădere la vârste nubile, însă cum astăzi toți suntem tineri la minte, ea a devenit cvasiubicuă. De altfel, poți vedea destul de ușor indivizi trecuți bine de maturitate care visează și așteaptă febril momentul în care se va termina cu “hoții”, cu “bandiții”, cu “ticăloșii”. Ipostaza aceasta particulară ar părea că e facilă și vulgară, dar nu reprezintă, de cele mai multe ori, decât o traducere în limbaj popular a unei strategii anticorupție elaborată de experți în politici publice, după manuale occidentale de ultimă oră.

Este un lucru binecunoscut că orice înfățișare semnificativă, dar controlată a răului naște valuri de indignare și proteste pavloviene. Iar răspunsul în fața acestei terori instituționale, în care individul se simte copleșit, neputincios și indignat în fața statului profund, îl reprezintă, aproape de fiecare dată, acordarea unor puteri și mai mari, exact acelorași structuri care au făcut posibilă starea relativ insuportabilă. Așa că lucrurile se degradează constant și sigur pentru că alte variante pur și simplu nu există în imaginarul colectiv. Confruntați cu o criză politică, să-i spunem, indivizii pică imediat pe opțiunea “default”. Asta li s-a servit în meniul educațional, asta înghit. Nu e nicio surpriză și ar fi o minune să fie altfel.

Din punctul acesta de vedere, este reconfortant să descoperi, din întâmplare, oameni, puțini, e adevărat, care nu vor să schimbe sistemul. Sau, ma rog, nu pe calea asta radicală, și în orice caz, nu întreg sistemul, ci doar acele domenii mai mici, asupra cărora o persoană poate avea cu adevărat influență.

Raționamentul care mută discuția de la sistemul în ansamblu la parcele, e simplu și relativ imbatabil, doar că nu este aproape niciodată dus până la capăt. Și asta pentru că dacă ar fi dezvoltat până la consecințele firești, oamenii ar trebui să admită că, în fapt, singurul lucru pe

care îl pot schimba cu adevărat și singurul lucru asupra cărora ar trebui să se concentreze cu seriozitate reforma lor ar fi propriul sine. Apoi, se poate trece prin iradiere la schimbarea familiei, a cercului de prieteni și, încetul cu încetul, se poate ajunge la schimbarea unor comunități mici. Însă accentul trebuie, însă, să fie în permanență ațintit spre eu, ori, mai bine spus, pe negarea lui, caci nu poate exista altă cale. Dar nici măcar așa nu se ajunge la finalul silogismului, deoarece toată zbaterea asta ar fi asburdă în absența unei orizont eshatologic. Ce sens au eforturile de a schimba comunitatea (luând în calcul aici și problema bunurilor publice) sau propria persoană, dacă oricum mâine se sfârșește totul !? Singura opțiune valabilă, în condițiile date, este cea descrisă de Apostol: “să bem și să mâncăm”. Cu alte cuvinte, orice tentativă de reformă personală are sens câtă vreme este legată de Dumnezeu. Nu degeaba, asceții pustiei vorbesc îndelung despre aceasta conexiune inextricabilă. “Cel care se cunoaște pe sine, îl cunoaște pe Dumnezeu: și cel care îl cunoaște pe Dumnezeu este vrednic să îl cinstească așa cum trebuie. De aceea, iubiții mei în Dumnezeu, cunoașteți-vă pe voi înșivă”, le scria Sf. Antonie cel Mare unor învățăcei.

Tradiția ortodoxă pune la bătaie un capital substanțial pe natura umană, însă note similare putem găsi fără prea mari sforțări în cultura chineză sau în cea greacă. Unde nu găsim, însă, deloc așa ceva și unde constatăm o dispariție completă a persoanei este în modernitate. Aici discuția se deplasează spre drepturi, reguli și instituții, iar în spatele unui aparent agnosticim antropologic se află, de fapt, o exaltare nesăbuită a omului. Sf. Ilarion Troitsky punea în paralel cele două perspective: “Creștinismul solicită o conștiință umilă. Strămoșul meu, Adam, a fost perfect, dar eu, omenirea, am introdus păcatul și stricăciunea. Biserica ne cheamă la smerenie când îl numește pe Adam strămoșul nostru. Dar evoluția? Descinderea din maimuță? Oricât de modești ne considerăm, este imposibil să nu ne gândim cu o anumită mândrie: “La urma urmei, eu nu sunt o maimuță, progresul este evident în mine.”Astfel, prin numirea maimuței drept origine a omului, evoluția hrănește mândria umană. Dacă ne comparăm cu o maimuță, putem fi mândri de progres, dar dacă ne gândim la Adam cel fără de păcat, progresul exterior își pierde valoarea”.
Nu trebuie să fi un evoluționist radical pentru a ocoli discuția despre reforma sinelui, la fel cum nu e necesar ca o reformă politică sănătoasă să nu dea rezultate pe termen scurt.

Ideea ar fi, mai degrabă, că fără o reorientare de proporții a perspectivei, nu există absolut niciun fel de soluție de ieșire din haosul planificat în care ne scufundăm. Metanoia, când e luată în serios și pe scară largă, duce la o societate respirabilă, însă doar ca o consecință colaterală și nu ca un dat primar. În aceași ordine de idei, trebuie subliniat că marea carență a zilelor noastre nu este nicidecum absența unor idei sănătoase (poate nu în România), cât imensul deficit de virtuți. Practic, lumea în care trăim pune între paranteze orice idee de morală, dincolo de respecatarea codului de legi, oricare ar fi el. Iar de aici nu poate rezulta decât iadul pământesc sub diferite formule și înfățișări.